HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ביצה

[א]שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים [א]לא תאכל בית שמאי אומרים [ב]שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים [ב]זה וזה בכזית [ג]השוחט חיה ועוף ביום טוב בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה °ובית הלל אומרים [ג]לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא:

גמ' במאי עסקינן אילימא בתרגנולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דבית הלל אוכלא דאפרת הוא אלא בתרגנולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה היא ומאי קושיא דלמא בית שמאי לית להו מוקצה קא סלקא דעתין אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסר מאי טעמייהו דבית שמאי אמר רב נחמן לעולם בתרגנולת העומדת לגדל ביצים [ד]ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד בית שמאי כר' שמעון ובית הלל כר' יהודה ומי אמר רב נחמן הכי והתנן בית שמאי אומרים [ה][ד]מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כר"ש אמר לך רב נחמן גבי שבת [ו]דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן [ז][ה]מחתכין את הדלועין לפני הבהמה [ו]ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים לה לבית הלל כרבי שמעון אבל

ביצה לא תאכל. בו ביום. בגמרא מפרש טעמא: **שאור בכזית.** משום דהני תלת מילי הוו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל גבי יו"ט תנא להו גבי הדדי. ובגמרא[ח] מפרש טעמייהו: **בככותבת.** תמרה: **יחפור בדקר.** פיל"א בלע"ז: **ומודים שאם שחט כו'.** כדמפרש טעמא בגמ'[ט] כשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום: **שאפר כירה מוכן הוא.** בגמרא[י] בעי מאי קאמר: **גמ' העומדת לאכילה.** שאינה מוקצת: **אוכלא דאפרת.** אוכל שנפרד. וחבירו[כ] במנחות חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו וכן בשחיטת חולין (דף עג.): **לית להו מוקצה.** דדלמא כר' שמעון סבירא להו דאמר בפרק [כירה] (שבת דף מד.) מותר השמן שבנר ושבקערה אסור[ל] (דברי רבי יהודה) ור"ש מתיר: **קא סלקא דעתין.** להכי פרכינן מאי טעמייהו דבית שמאי דקא סלקא דעתין דאפי' לר' שמעון דשרי במוקצה בנולד אסיר דאילו במוקצה סבירא ליה לא מקצי איניש מדעתיה מידי דחזי ליה אבל נולד לא הוה ידע דנהוי דעתיה עלויה: **ומי אמר רב נחמן הכי.** דבית הלל כר' יהודה: **מגביהין.** בשבת מעל השלחן עצמות שאינן ראוין לאכילה וקליפי אגוזים ולא חיישינן למוקצה: **ובית הלל אומרים.** אין מטלטלין אותן בידים שמוקצה הן: **אלא מסלק הטבלא.** שיש תורת כלי עליה ומנערה: **ואמר רב נחמן אנו אין לנו.** בשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דבית שמאי כר' יהודה ומחמרי ובית הלל כרבי שמעון: **מחתכין דלועין.** תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלאו צורך הוא: **ואת הנבילה לפני הכלבים.** ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת. הלכך מגביהין מעל השלחן דמיירי בשבת מוקים לבית הלל דנימרו כר' שמעון כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דקיימא לן הלכה כסתם משנה[מ] וקיימא [לן] הלכה כבית הלל[נ]: **אבל גבי יום טוב.** דאשכחן דסתם רבי כרבי יהודה:

דתנן

ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל. וא"ת אמאי לא תנא אוסרין ומתירין[א] וכי תימא אוסרין משמע שאסור לעולם זה אינו דאמרינן לקמן (דף ו.) אפרוח שנולד בי"ט אסור והיינו ביומו ועוד דאמרינן (לקמן ל:) מותר שמן שבנר רבי יהודה אוסר והיינו דוקא באותו יום ויש לומר דאי הוה תני אוסרין ומתירין הייתי אומר שמה שמתירין הבילה היינו לטלטל אבל באכילה אסורה והכי אמרינן (לקמן דף כד.) גבי נכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרים הם אלא שאין רצוני לקבל הימנו ומסיק מאי מותרים לטלטל אבל באכילה אסורים ואם תאמר[ב] לבית הלל דאמרי לא תאכל אבל לטלטל שרי והא קי"ל (לקמן ד.) דאף לטלטל אסור לכן פירש ר"י דנקט כי האי לישנא דסתם בילה לאכילה קיימא עוד יש לומר דנקט לבית שמאי תאכל משום דמשמע אכילה וטלטול דאין אכילה בלא טלטול ובית הלל אסרי אף בטלטול אלא אגב דנקטי ב"ש תאכל נקטי אינהו לא תאכל:

שאור בכזית. לא שייך הכא מידי אלא מייתי כאן תלת מילי גבי יום טוב דבית הלל לחומרא וב"ש לקולא:

אוכלא דאפרת הוא. פירוש אוכל הנפרד מן האוכל הוא[ג] דהבילה שנולדה נפרדה היא מן התרנגולת ואי בעי שחיט לה[ד] ואכיל כל שבגוה: **דלמא בית שמאי לית להו מוקצה.** תימה במתני' קאמר בהדיא[ה] דבית שמאי אית להו מוקצה דקתני (לקמן דף י.) לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ויש לומר דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי ומוקצה ביותר והתם הוא דאית ליה מוקצה כדחזינא ר"ש דאע"ג דלית ליה מוקצה אית ליה (שבת דף מה.) גבי גרוגרת וצמוקים דאתקצאי טפי[ו]: **קא סלקא דעתין דאפי' מאן דשרי מוקצה בנולד אסיר.** דלא מקצי איניש מאי דחזי ליה אבל בנולד לא הוה ידע מאתמול ותימה דהא רבי שמעון דשרי במוקצה שרי בנולד כדאמרינן בשבת (דף כט.) רבי יהודה אומר אין מסיקין בשברי כלים ור"ש מתיר אע"ג דהוי נולד[ז] וי"ל דלא דמי דהאי נולד דהכא הוי נולד טפי[ח] שמתחילה לא היה בעולם אבל התם הכלי היה בעולם רק שנשבר וכן משמע נמי בעירובין (דף מה: ושם) מיא בעיבא מיבלע בליעי ופריך כל שכן דהוי נולד ואסור ומאי פריך ודלמא ההוא כר' שמעון דהא רבי שמעון מתיר בנולד אלא ודאי היינו טעמא כדפרישית דכיון דבליעי לא היו כלל בעולם ואפי' ר' שמעון מודה דהאי נולד אסור:

מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. פ"ה אע"ג דאין ראוין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה ולא נהירא דהא איכא בסיפא ושער של אפונין ושער של עדשים מפני שהן ראוין למאכל בהמה[ט] לכך נ"ל שהם ראוים למאכל בהמה כגון עצמות רכים וקליפי תפוחים[י] ובית הלל סברי כיון דלא חזי למאכל אדם לא[ס]: **ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה.** תימה והלא היא בסיס לדבר האסור דהא לא שכח הואיל והניחם שם מדעתו[יא] ויש לומר דלפירוש רבינו תם ניחא דפירש במסכת שבת[ע] דלא הוי בסיס לדבר האסור אלא כשדעתו להניחם שם כל היום אי נמי כיון דהוו שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדמוכח פרק נוטל (שם דף קמב.) ועוד דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו: **דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת כו'.** וא"ת היכי דמי אי בדלועין שהיו מחוברין בין השמשות בהא ודאי מודה ר' שמעון גזרה שמא יעלה ויתלוש וי"ל דמיירי בתלושין וסלקא דעתך דלאסור דמשוה להו אוכלין לפי שהן קשין והחתוך מרכך אותם: **ואת הנבלה כו'.** אנו צריכין לפרש שנתנבלה בשבת ומכל מקום תני להו בהדי הדדי דאע"ג דבדלועין לא הוי טעמא משום מוקצה כמו בנבלה משום דבשניהם שייך לשון מחתכין:

גבי

מסורת הש"ס

א) עדיות פ"ד מ"א, ב) שם ויומא עט:, ג) [לקמן ט: עדיות פ"ד מ"ב], ד) שבת מה:, ה) שם קמג. [ושם מעבירין] שם קנז., ו) [ועי' בתוס' לקמן לא: ד"ה ונפחת וביבמות מב: ד"ה סתם], ז) שבת קנו: [וש"נ], ח) [לקמן ז:], ט) [שם], י) [לקמן ח.], כ) [פסחים פה. כל"נ], ל) [ולפנינו שם ליתא], מ) [לקמן לז:], נ) [עירובין ו:], ס) [ועי' תוס' שבת קמג. ד"ה עצמות], ע) [דף נא. תד"ה או],

◆

גליון הש"ס

מתני' ובה"א לא ישחוט. עיין בר"ן פרק י"ט דשבת דף נח:

◆

לעזי רש"י

פיל"א. יעה.

◆

מוסף רש"י

שאור בכזית. לענין בל יראה ובל ימצא (יומא עט:). **מגביהין.** בידים מעל השלחן, **עצמות.** קשין שאינן ראויין לכלב, **וקליפין.** של אגוזים, דלית להו לב"ש מוקצה, **ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא.** שיש תורת כלי עליה, אבל לא יטלטל הקליפין בידים, כרבי יהודה (שבת קמג.). **אנו אין לנו.** אין אנו סומכין על משנתינו כמות שהיא שנויה, אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כר' יהודה כו' (שם). **את הדלועין.** התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם (שם קנו:) ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן (שם קנה:). **ואת הנבלה.** שהתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם, ואפ"ה מחתכין (שם קנו:).

◆

מוסף תוספות

א. דהוי לישנא דתלמודא. תר"פ. ב. ואם כן. תר"פ. ג. דהוי כחותך פרוסה מככר אחת. שיטה. ד. [ד]ודאי דעתו שיאכל כל מה שימצא בתוכה. תר"פ. ה. גבי יוני שובך. תר"פ. ו. שמסריחין בינתיים כיון שמתקלקלין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב. תוס' שבת מה. ד"ה אלא בגרוגרות. ז. דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי. תר"פ. ח. דמעיקרא מיכסו והשתא מיגלו. שיטה. ט. ואוקימנא לה בגמרא כר"ש, אלמא הא לאו הכי לכו"ע אסור ואפי' לר"ש, דלית ליה תורת כלי. רשב"א שבת קמג, ד"ה הא דתנן. י. ולכך שרו ב"ש לטלטלם. תר"פ. יא. נעשה השלחן בסיס להם ואסור אפילו טלטול מן הצד. שיטה.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:

ב ב מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תמב סעיף ז:

ג ג מיי' פ"ג מהלכות י"ט הל' א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יד:

ד ד מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:

ה ה מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ו:

ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

◆

רבינו חננאל

אתחיל מסכת ביצה בעזרת גדול העיצה.

ביצה שנולדה ביום טוב, בית שמאי אומרים תאכל, ובית הלל אומרים לא תאכל. אוכלא דאיפרת [הוא]. פירוש כגון אוכל שנפרד אבר מאבר. מוקצה. [פיר'] כל דבר שאינו מוכן נקרא מוקצה. נולד. פירוש כל דבר שלא היה מאתמול [ו]נעשה היום נקרא נולד. אוקמה רב נחמן למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. וב"ש כר' שמעון דלית ליה מוקצה, וב"ה כר' יהודה דאית ליה מוקצה. ואקשינן ומי אמר רב נחמן ב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה, והא איפכא שמעינן ליה דתנן בפרק נוטל אדם את בנו, ב"ה אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובש"א מסלק את הטבלא כו'. [נ"א: ומנערה. ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כר' יהודה ובית הלל כר' שמעון] ופרקינן בתר סתמא אזלינן, בשבת דסתם לן תנא כר' שמעון דלית ליה מוקצה, וקי"ל כוותיה דהילכתא כסתמא [נ"א: דהאי סתמא], אוקימנא לב"ה כוותיה, משום דקיי"ל הילכתא כסתם [משנה], כי היכי דלא תקשי הילכתא אהילכתא.